

Dobio sam odgovor sa zahvalnošću. Kroz mesec dana načelnik saniteta tužio me je ministru da sadržaj moje knjižice »hudi ugledu naše vojske« i da »od autora treba zatražiti nerasturanje primeraka ove knjižice, ako ih je još zaostalo i uništiti spaljivanjem u Sudskom odeljenju Ministarstva«.

Ministar je uzeo u postupak tu tužbu i kaznio me je sa 30 dana kućnog zatvora i naredio da se zaostalih 9 primeraka knjižice spale. To je bilo 11. jula 1940. godine.

JOŠ O STAROM DUBROVAČKOM NAHODIŠTU*

Erich ROSENZWEIG

Iako je o toj humanoj ustanovi — nahodištu — dosta pisano (1, 3, 4, 6, 7), smatram da neće biti naodmet ako se o njoj kaže koja riječ, odnosno napiše još koji redak.

Na to me je potakla činjenica što sam boraveći u Dubrovniku doživio neugodno iznenađenje, kad sam se uvjerio da ni mnogi Dubrovčani, pa ni turistički vodiči ne znaju da je takva ustanova uopće postojala, a još manje gdje se nalazi kuća u kojoj je ta ustanova od osnutka ovdje preko 250 godina humano djelovala.

Da bi se obnovilo sjećanje na takvu važnu ustanovu starog Dubrovnika i da bi dubrovački turistički vodiči, sprovodeći strane goste kroz lijepi kameni Dubrovnik i prikazujući im historijske spomenike, mogli kazati i neku riječ o ovoj nadasve socijalnoj i humanoj ustanovi koja otkriva jednu plemenitu crtu stanovnika kamenoga grada i pokazati im prvu kuću u kojoj se ta ustanova nalazila, napisan je ovaj kratki napis.

Osnivanje hospitala

Tko je od dubrovačke vlastele prvi dao ideju i pokrenuo pitanje osnivanja ustanove koja će primati nezakonitu ili napuštenu i odbačenu djecu, nije poznato, no čini se da se o tome već dugo razmišljalo. Može se pretpostaviti da je ta ideja nikla u srcima onih dubrovačkih plemića koji su i sami imali vanbračnu djecu. Možda je grižnja savjesti zbog stradanja te njihove djece (formalno strogi moral, strah od skandala i sl.) bila jedna od movensa da se pronade neko rješenje koje će zaštititi i njihovu i tuđu takvu nedužnu djecu. No, to je bio movens koji je mogao važiti za jedan dio vlastele, vlastele »slabića«, dok je za ostale, za onu »pars sanior«, pitanje zbrinjavanja vanbračne ili napuštene djece bilo, bez sumnje, pitanje milosrđa i humanog odnosa prema toj djeci.

Vjerojatno, a na osnovu nekih prethodnih konsultacija, bilo je jednoglasno prihvaćanje prijedloga, te odobrenje i privola od strane 123 člana Velikog vijeća, sve same vlastele, na dan 9. februara 1432, da se podigne hospital koji će se nazivati od Milosrđa, »za sakupljanje, smještaj, ishranu i odgoj malih stvorenja koja su ljudi nečovječno odbacili« najbolji je tomu dokaz. (Anno DM 1432. die 9 februarij in maj. con. quo

* Predavanje održano u Pedijatrijskoj sekciji ZLH, 22. XII 1978, Zagreb.

interfuerunt consiliarij 123 capti fuerunt ordines infrascripti Che col nome dell Omnipotente sig. Iddio a beneficio delle creature, accioche si possa far construir un ospedale il quale chiamar si debbia della misericordia nel qual esse creature come dirra debbiano aver ricetti & desser nutrite).

Istoga dana ova odluka potkrijepljena je posebnom uredbom »Ordo et provideimentum hospitalis pro creaturis que abjciebantur inhumaniter«, u kojoj se u uvodnom dijelu naširoko obrazlaže zašto je trebalo donijeti ovakvu odluku, dok se u drugim točkama uredbe govori o lokaciji i organizaciji samog hospitala.

Bog je prema Dubrovniku bio milosrdan. Udijelio mu je sreću i napredak i rast pučanstva i dao svako dobro, i to u većoj mjeri nego drugim susjednim gradovima. Dubrovnik to nije zaslužio svojim vrlinama ili dobrotom, već mu je to bog dao iz svoje neizmjerne dobrote i milosrđa. Stoga Dubrovčani moraju svim srcem, osjećajem i marom raditi ono što je po volji, na čast i slavu tako darežljivog boga, a naročito kad se radi o jadnim i nevoljnim stvorenjima koja su došla na svijet u njegovoj prilici, bez ikakve pomoći i nade, osim njegove dobrote i milosrđa.

Postupak prema tim stvorenjima svirep je i nehuman; ljudi ih, naime, bacaju na ulicu, tko iz siromaštva, tko iz drugih razloga; mnogo puta nitko ih ne diže sa ulice, ni pomaže kako bi trebalo, pa često stradaju i umiru bez krštenja. Iz ljubavi prema Isusu Kristu tomu treba naći lijeka. Treba biti milosrdan da bi milosrđe zavrijedili. Osnivanje hospitala za napuštenu djecu sačuvati će Dubrovnik od svakog zla i napredovati će iz dobra u bolje, a stvorenja koja će osjetiti milosrđe biti će na umnoženje katoličke vjere i nagovornici Dubrovnika kod boga.

Tako je u Velikom vijeću obrazložena potreba podizanja hospitala za zabrinjavanje napuštene djece.

Zatim slijedi tekst uredbe o lokaciji hospitala i organizacija same ustanove. Kažimo najprije što uredba predviđa u pogledu organizacije.

Organizacija hospitala

Kad hospital bude uređen, treba pronaći jednu dobru ženu, a ako vremenom budu potrebne dvije, onda dvije. Ta žena, odnosno dvije, moraju stanovati u hospitalu i pružati donesenoj djeci svu potrebnu uslugu i brinuti se za njih dok budu kod njih. Čim im bude doneseno koje dijete, moraju obavijestiti službenike hospitala, a oni se odmah moraju pobrinuti da se dijete krsti, ako nije kršteno. Ujedno moraju pronaći do jilju — babu — izvan grada ili u gradu, ako uspiju pronaći za istu cijenu, kao van grada, za dojenje donesenog djeteta.

Djeca, bilo u hospitalu, bilo vani kod babe, odgajati će se i hraniti od prihoda hospitala i biti izdržavana dok navrše šest godina. U slučaju da bi se u gradu našlo koje dijete koje nitko ne bi htio donijeti u hospital, službenici hospitala su dužni da pokupe takvo dijete u nahodište, da du ga krstiti, predati babi, odijevati i odgajati i hraniti i imati na brizi oko dobrog odgoja također do njegove šeste godine.

Ukoliko bi otac ili majka djeteta koje je doneseno i hranjeno u hospitalu zatražili da im se vrati i preda dijete, službenici su morali zatražiti da se zakunu da je to njihovo dijete, i u tom slučaju naplatiti po

10 perpera godišnje za provedeno vrijeme u hospitalu, ili manje, prema nahodjenju, vodeći računa o mogućnostima roditelja, ili bez ikakve naplate, ako su roditelji toliko siromašni da nisu u stanju išta platiti (. . . ankoru senza nulla se tanta conoscessero esser la poverta sua, de pagar nulla potesse). Ako bi se našla koja dobra duša koja bi htjela uzeti i posvojiti koje dijete iz hospitala da ga onda hrani i odgaja po običaju, smatrajući da takva djeca donose veliku sreću domu koji ih prima, službenici su bili ovlašteni da joj ga predaju, ali uz prethodni pismeni ugovor pred državnim notarom u pogledu vremena i uslova, kako budu smatrali da je najbolje.

U slučaju da bi prihodi hospitala bili veći od troškova izdržavanja djece, službenici su mogli iz tog viška dati ženskim šticienicama kad dođu do punoljetnosti miraz u visini od 50 perpera (e se per grazia di Dio tanto soprabondasse i entrata del ospitale . . . possino essi ufficiali . . . maritare delle de creature femine che fossero . . . all eta legitima, dando da Ipp 50 in piu P ciascuna).

Kad hospital bude osposobljen, ako pretekne novaca od njegovih prihoda i milodara, vlada mora od tog viška stvoriti fond do 10.000 perpera, u koji se nikada ne smije dirnuti, već na nj davati interes od 4% godišnje. Isto tako će se postupati i s novcem koji bi netko htio posuditi ili u gotovom dati hospitalu.

Da bi se donosioci djece mogli odvažiti donositi djecu u hospital i da bi se to moglo obaviti tajno, vlada je morala poslije otvorenja hospitala izdati javni proglas da se nitko, bilo kojeg društvenog položaja, ne smije usuditi pretraživati ih zaustavljati ili što pitati osobe koje bi danju ili noću, tajno ili javno, sa svjetiljkom ili bez svjetiljke, nosile djecu u spomenuti hospital, pod kaznom od dva mjeseca podzemne tamnice, a službenicima hospitala data je puna vlast da u takvim slučajevima prema svom nahodjenju pokreću istragu i vode proces.

Posljednja točka uredbe posvećena je pravilnom finansijskom poslovanju hospitala. Da bi se to osiguralo, službenici hospitala bili su dužni svake godine polagati račun državnim blagajnicima o svim prihodima i rashodima. Što se tiče službenika hospitala, u uredbi je predviđeno da budu upravitelji tri plemića oficijali i da ih bira Veliko vijeće, ali bez plaće. Njihov zadatak je bio da vode brigu o hospitalu u izgradnji i da poslije s njim upravljaju kako je rečeno u prethodnim točkama. Mandat će im trajati godinu dana, a birat će se o Novoj godini, ali tako da uvijek ostane jedan vlastelin iz starog sastava, kako bi mogao uputiti u posao novoizabrane. Uredba završava uobičajenom klauzulom da se ista može ispraviti, dopuniti ili skrattati u cjelini ili djelomično, većinom glasova vijećnika Vijeća.

Lokacija hospitala

Poslije donošenja odluke o osnivanju hospitala za napuštenu djecu, u prvoj točki odgovarajuće uredbe, Vlada je odredila lokaciju. Tu je rečeno da Vlada mora besplatno dati za taj hospital kuću ili kućistinu koja se nalazila nasuprot samostana Male braće na Placi, a koja je bila vlasništvo Jakova Kotruljića (La signoria nostra debbia dare liberamente

la casa o casale ili quale ha p opposto d monastero dei frati minori alla piazza il quale fu de Giacomo Cotrugli).

Nije se, dakle, išlo na izgradnju novog objekta, već na adaptaciju stare građevine. Tu je kuću trebalo sa sakupljenim novcem i onim koji će još biti sakupljen brzo podignuti na dva sprata i treći pod potkrovljem. U kući je trebalo napraviti cisternu i obaviti druge radove, naime, prostorije za stanovanje, prema nahodjenju službenika hospitala. (Si debbia con prestezza lavorare e levare in doi palmenti & in terzo la coperta & in esso far si debbia una cisterna ... come sarra di bisogno & parera alli officiali a cio ordonati).

U maloj ulici morala se napraviti velika okretaljka — ruota grande — kao što je okretaljka na samostanu sv. Klare (to je bila samostanska okretaljka, jer je samostan sv. Klare bio zatvorenog tipa), a druga ruota, slična, sa strane Place, tako da bi onda nahodište imalo i opskrbljeno bilo sa dvije strane okretaljka. Prema tome, dade se zaključiti da onda još nije bilo kuća koje danas postoje između Place i bivše Kotruljićeve kuće, tj. kuće u kojoj je trebalo ustrojiti nahodište, odnosno da je ta kuća bila jedina prema Placi u ono vrijeme i da u tome smjeru nije bilo još drugih kuća koje su, dakle, bile tek kasnije sagrađene i jedna na drugu prislonjene do one Kotruljićeve (et di verso la ruga piccola far si debbia una ruota grande secondo bisognara, come quella del monastero di S. Chiara & un altra simil ruota al lato verso la piazza le quali ruote esser debbiano p ricevere piu destramente nell ospedale di qualunque ora le creature le quali venissero portate e riposte).

Ove »ruote« trebalo je da budu napravljene da bi se na što zgodniji način mogla primati stvorenja koja bi ovamo bila donesena i odložena. Osim toga, trebalo je ostaviti u istoj kući sa strane Place jedan mali podrum u kojem će službenici hospitala moći odlagati i držati svoje knjige, račune i novac hospitala. Kako je uskoro, tj. već krajem mjeseca februara 1432. g., bio sklopljen ugovor o uređenju kuće, a posao je ubrzano i dobro napredovao, čini se da je brzo završena adaptacija ove institucije koja je uskoro zatim i proradila.

Tako je u maloj ulici, s lijeve strane ulaza u kuću, načinjen prozor i na njemu točak-okretaljka, »ruota«, na koju su bila donášana djeca i postavljana na taj način što bi se dijete položilo i na vanjsku polovicu ploče ove pokretne daske i pošto bi se povuklo na postojeće zvonce koje je bilo postavljeno kraj ruote odmah bi se okretanjem točka dijete okrenulo i unelo u unutrašnjost ustanove.

To je bilo tako načinjeno i udešeno da primalac djeteta u Nahodište iznutra nikako nije mogao vidjeti osobu koja je dijete položila na okretaljku, a niti je donosilac mogao vidjeti onoga tko okretaljku okreće prema unutra i dijete prima. Ta posvemašnja diskrecija, odnosno obzirivost, bila je osobito značajna radi apsolutnog očuvanja tajne. Prema propisima Vijeća kod osnivanja Nahodišta bilo je strogo propisano, a kasnije javno obavljeno da osobu-donosioca djeteta nitko ne smije ometati ili bilo kako zaustavljati, ili bilo što od nje tražiti kad je na putu prema Nahodištu, ili i pri postavljanju djeteta na okretaljku (»a da pojedine osobe mogu slobodnije i sigurnije da nose djecu spomenutom zakloništu, mora se jasno objaviti po ulicama da se nitko, pa koga on bio stališa, ne usudi smetati nijednu osobu koja bi po danu ili po noći sa svi-

jećom ili bez svijeće išla ili nosila, pokriveno ili zastrto koje dijete ili kakvu stvar u spomenuto zaklonište, niti joj što reći, niti joj se protiviti, niti joj bilo kako smetati, niti je ispitivati, niti od nje tražiti bilo što, pod kaznom svakom prekršitelju za svaki put da bude prisiljen, da čami dva mjeseca u podzemnim tamnicama«). Nije se, čini se, nikada desilo da se netko ogriješio u tome smislu i takav strogo navedeni propis prekršio i potpao pod navedenu kaznu zatvora. Čuvari Nahodišta bi preuzimajući okretaljkom doneseno dijete gledali i tražili da li imade kakav znak da je dijete kršteno, bilo da je nešto na komadiću papira naznačeno, ili da li mu je zapisano neko ime, pa ako se nije ništa našlo i nije moglo znati da li je već kršteno ili ne, odmah je uvjetno kršteno (»ako nisi kršteno — ja te krstim«) i zatim su djeca predavana dojiljama u samom Nahodištu, u gradu ili izvan grada. Djeca predana vanjskim dojiljama uz plaću poslije vremena od tri godine koje su provela kod svojih dadilja opet su bila vraćena u ustanovu. Počešće puta su uz donošenu djecu bile priložene neke oznake, kao na primjer komadić prelomljene maslinove grančice ili kakav prepolovljeni predmet ili prepolovljeni kovani novac, a sa svrhom da bi se sigurnije raspoznavalo, ako bi dijete kasnije opet zatražili i htjeli izvaditi iz Nahodišta, uspoređujući onaj komadić koji je bio uz dijete predan na ruotu sa onim zadržanim komadićem što su ga čuvali kod sebe.

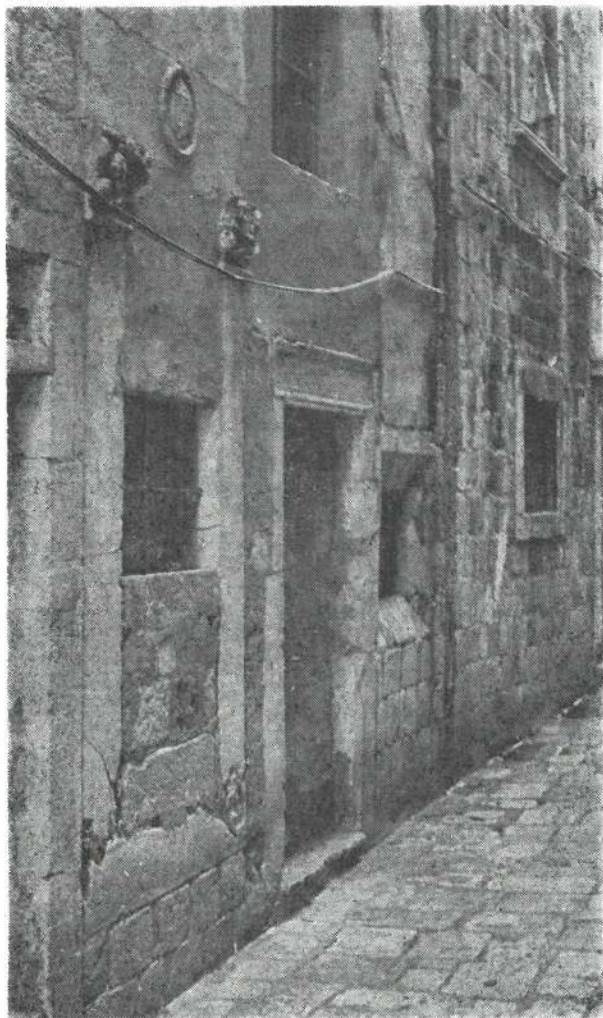
Kako je već navedeno, u samom Nahodištu bila je onda namještena dojilja, jedan ekonom, te jedna ili dvije žene i neke služavke koje su imale zadatak da se brinu za potrebe kako ustanove tako i primljene djece, a imale su u zgradi i stalan stan.

Sva djeca u Nahodištu morala su po propisu biti odjevena u bijelo vuneno odijelo (rascia bianca) na kome je bila izrađena na rukavu desne strane ili sprijeda slika golubice kao znak milosrđa (e vestir se debbiano di rassa bianca ... in su la vesta a lato di diestro e di avanti far si debbian una colomba di pano in segno di misericordia). Njega je bila svoj nahočadi u toj ustanovi u tolikoj mjeri posvećena da su djeca ovdje ohranjena i odgajana poslije bila nerijetko spominjana kao naročito dobri, ugledni građani i plemići.

Ovo dubrovačko staro Nahodište, kao vanredna ustanova socijalne skrbi, preživjelo je mnoge i razne peripetije, tokom puno godina. Mijenjalo je lokaciju zbog trošnog stanja, oštećeno velikim potresom u Dubrovniku i naknadnim požarom 1667. godine, dakle poslije 232 godine, pa se još i kasnije moralo preseliti (1687. g.) na predgrađe grada na Pile, i to »nel ospedale vecchio alle Pille presso la Tintoria« ili kako se još onda nazivalo — Ospedale ai sette scalini. — Još se kasnije selilo na Brsalje i Boninovo i spajanjem s Pokrajinskom bolnicom, poslije skoro punih 500 godina, jedna je od najstarijih humanitarnih institucija, odlukom tadašnjeg Oblasnog odbora Dubrovačke županije, bila godine 1927. po svojoj svrsi ukinuta i tako utrnula, pa sada u gradu pomalo i sve više postaje zaboravljena.

I danas se, ako se ide Placom — Stradunom, odnosno od velike Onofrijeve česme prema maloj Onofrijevoj česmi, pa se već kod Samostana franjevac skrene nadesno u malu ulicu (danas D. Zlatarićeva ulica), tada se nalijevo, na trećoj trokatnoj obnovljenoj, vjerojatno češće ožbukanoj i prebojadisanoj kući bivšeg Nahodišta, mogu vidjeti još vrlo dobro ušćuvana vrata ulaza i zazidani i napola pregrađeni prozori lijevo

i desno od ulaza. Na desnom uspravnom kamenom stupu vratnice uklesan je dobro vidljiv, starinskim načinom uklesani broj 32 (slika 1). Sa

Slika 1. Ulaz u adaptiranu bivšu kuću Jakova Kotruljića nabavljenu odlukom Velikog Vijeća 1432. godine za Dubrovačko Nahodište »Ospitale della misericordia«. Snimio: Lentić.

lijeve strane stoji rešetkama zatvoreni i zazidani prozor, gdje je svojevremeno bila glasovita »ruota«, a na lijevom uspravnom kamenom vratnom stupu ulaza je stari uklesani broj 33. Nad samim vratima na gornjem kamenom pragu ulaza kuće stoji od pred punih pet vjekova uklesani natpis, odnosno Davidov psalam, i sada dobro čitak, koji nas pod-

sjeća na početak ove plemenite dubrovačke ustanove, Nahodišta, te da potiče prolaznike i posjetioce na milosrđe (slika 2):

COCHALVIT - COR - MEV - INTRA - ME - ET
DITA - TIOE - MEA - EXARDESCET - IGNIS

Cochalvit cor meum intra me et
meditatione mea exardescet ignis

(U meni srce je gorjelo, na samu pomisao buknuo bi oganj),
Psalam 38 (39). Biblija. Stvarnost, Zagreb, 1968, str. 499.

Slika 2. Na kamenom pragu nad ulazom u kuću bivšeg dubrovačkog dječjeg Nahodišta uklesani psalam od pred više od 500 godina. Snimio: Lentić.

Na koncu ovog napisa smatramo vrijednim, usporedbe radi, spomenuti da je u Brockhaus-u zapisano da je prva »ruota« bila učinjena 1198. godine po moćnom papi Inocenciju III (1161—1215) u Ospedale di Santo Spirito u Rimu, a zatim je kasnije ustrojena u Firenci 1414. Nahodišta su ustrojena, jer se crkva zauzimala za nahoćad, prvo u VI stoljeću u Trier-u, zatim 787. u Milanu, god. 832. u Sieni, u Padovi 1000. god., 1070. u Montpalier-u, godine 1200. u Einbeck-u u Njemačkoj, u Stockholm-u 1260. g., 1317. u Firenci, 1331. u Nürnberg-u, 1362, u Parizu, 1380. u Veneciji, 1687. u Londonu.

U prijepisu je pridodat originalni zapisnik o zaključku Velikog vijeća od 9. februara 1432. godine.

Mnogo zahvaljujem drugu Zdravku Šundrici iz D. H. A. na mnogim i osobito vrijednim uputama i podacima kojima je bilo moguće upotpuniti izlaganja u ovome radu.

Prijepis zapisnika

Die VIII februarij 1432. Ballotae CXXIII.

Prima pars est de providendo de faciendo vnum hospitale quod uocari debeat de misericordia pro recolligendo, aleuando et nutriendo creaturas paruulas que abiciebantur inhumaniter.

captum per omnes

In margine: pro hospitale faciendo ad nutrimentum creaturarum que abiciantur.

Consilium maius, 4. 180'

Pod istim datumom

Ibd. f. 181—182'

Ordo et prouidimentum hospitalis pro creaturis que abiciebantur inhumaniter firmatum in Mayori consilio, ut infra:

Primo: Se con bona mente e maturita risguardare uogliamo quanta in noy sia la misericordia e gratia del summo conditor nostro Idio, tanto in felicitate et prosperitate deli cittadini nostri e multiplicatione de persone et di ogni altro bene oltra le altre cita vicine, ricognosando veramente tal dono e beneficio non esser per nostra virtute o senno, ma per la soa infinita bontate et clementia del supremo idio ben debiamo dignamente con tuto lo core, sentimento et studio nostro quello cercare et volere che sia al piacere, lalde e gloria del largitore di tanto bene et a fructo et misericordia specialmente di quelle pouerele, e misere creature le qual representando la imagine soa a questo mondo son produte ne altro aiuto, ne speranza ano che nella misericordia e pietate d'esso. Considerando adoncha di questa abomination et inhumanitate era el gitar dele creature humane pizole le qual chi per summa pouerta, chi per altri rispetti et caxon vegneano gitadi per la cita como animali bruti et molte fiata non erano ricolte ne secondo la humanita et bisogno d'esse souenute il che periavano molte volte senza sacramento di baptismo ouer altramente mal andauano, perche humanita et misericordia con esse era fatta. E vogliando soltra cio per reuerentia del bon Jesu Christo dare remedio et alguna bona prouision ad humanita et misericordia abiano misericordia de altri consequiamo. E per diuino dono et gratia la cita nostra sia de ogni male riseruata et proceda de ben in meglio prosperando in quello essere possa ad lalde et gloria del eterno Idio e quelle tal creature le qual participerano di questa nostra misericordia et nutricate sarano possano in quello far profecto che sia acrescimento dela fede catolica e siano sempre apresso esso Idio nostre intercetrice. Che col nome del omnipotente Signor Idio a beneficio dele tapinelle creature azo che si possa fare e construere vno hospitale il qual chiamare si debia dela misericordia nello qual esse creature como se dira debiano auer riceto et essere nutrite, La Signoria nostra debia dare liberamente la casa o casal lo qual a per oposito del monastier di frar menori ala piazza, il qual fo de Jacomo di Cotrugli. Il qual casal o casa deli denari i quali fin mo son ricolti et si ricoglieran de elemesina per queata opra di misericordia se debia con presteza leuare et lauorare in doy palmenti et il terzo la coverta et in esso far si debia vna cisterna et per habitare altri lauorerii come sera di bisogno et parera ali officiali azio ordinati. Et di uerso la ruga pizola far se debia vna rota granda secondo bisognera como quelle del monastiero di sancta Chiara. Et una altra simel rota del lado di uerso la piazza. Le qual rote esser debiano per riceuer piu destramente nelo hospitale da qualuncha ora le creature le qual vignessino li portade e riposte. E piu di uerso la piazza far di piu se debia ouer lassar vno stragneto per li officiali del hospital doue possano riponere e saluar lor quaterni, raxon e denari del ditto hospital.

Captum per LXXXVIII contra XXVIII.

Secondo: Nel qual hospital fato et lauorato chel sia nel principio se debia ritrouar vna bona femena. E se per tempo vignando lo bisogno fosse de doe femene e duo se debia in esso caso ritrouare. Le qual femene vna o doe che serano debiano solamente habitanza auer nel hospital. Et in esso hospital debiano continuamente stare et habitare per li bisogni, destri e seruigii del ospitale e dele creature serano portade. E qualuncha creatura pizola li sera portada da ogni ora debia nelo hospitale recettare. E de essa bona cura auer per fin che rimagnera apresso loro. E porta che li sia alguna creatura prestamente lo deboano notificare ali officiali del hospital, li quali officiali siano tenuti et debiano sollicitamente far baptizar se baptizati non fosseno tal creature. Et per cazare et ritrouar fora dela citate ouer nela cita se per quel prexio et condicion che di fora auer si potra baba ala qual debiano dare essa creatura a nutrire. E questo tante volte quanto vignera el caso et bisogno.

Firmatum per omnes

Terzo: Le qual creature et a baba et altramente nelo hospitale se debiano aleuare et nutrire dele intrate del hospitale fin ala etade de sei anni. E se per caso auignesse che nela citate si ritrouasse algune creature gitade, le qual non fos-

sino volute portar al ditto hospitale debiano essi officiali esse creature recogliere et far tour e baptizare e dare a baba et aleuare e nutrire fin ala etade de sei anni como sopradetto.

Firmatum per omnes

Quarto: E se alguna d'esse creature le qual portate serano et nutricate al ditto hospitale per la forma et modo detti da padre o madre d'essa fosse rechiesta et dimandata debiano essi officiali, dando prima sacramento al padre o madre chi dimandasse che suo figlo e figla e dargela togliando da essi pagamento a raxon de iperperi diexe al anno del tempo chel fosse nutrite o baylite dal ospitale, e tanto manco de X iperperi al anno in discription e consciencia deli officiali quanto fosse pouerte et inpotentia d'essi tali padre o madre, et ancora senza nulla se tanta cognosessino essere la pouerta soa che pagar nulla potesse.

Firmata per CXVI contra IIII

Quinto: E possino et abiano essi officiali piena libertate se alguna bona persona d'esse creature dela etade volesse e rechiedesse a star con si vogliandoli nutrire amaystrarli et insegnarli como si fa et e di vsanza de darle et aloclarle per scriptura per quello tempo et con quelli modi et condicion che a loro officiali meglio parera.

Firmatum per CXVII contra III

Sexto: E se per gratia de dio tanto superabundasse la intrada del ospitale che auanzasse oltra la spexa che ocoresse per nutrimento et vestimente dele ditte creature che vegneran portade et nutrite al ditto hospital come ditto possino essi officiali de quel sopra piu che auanzasse maritare dele ditte creature femene che fossino nutrite dal hospital venute che fossino ala etade legiptima dando da yperperi cinquanta in go per zaschuna.

Firmatum per CXVIII contra I

Septimo: E vestire se debiano de rassa bianca le dette creature che dal hospital serano nutrite, et in su la vesta al lado dreto deuantu farli se debiano vna colomba de panno in segno et significatione de misericordia.

Firmatum per CXVIII contra I

Octano: Et fabricato e complite che sia per lo ditto modo et forma lo ditto hospital se si ritrouara denari d'esso e dele limosine fate sopraauanzare debia li tour in comun nostro la signoria fin ala summa in tuto come anche de sotto se dira de yperperi diexe millia. I quali denari che in comun nostro seran tolti, may del comun leuare non si possa, ma debia dare et pagare el comun nostro al ditto hospital per pro deli detti dnari a raxon de quatro per cento al anno. E se alguna persona al ditto hospital assignar volesse e dare deli denari del imprestito che a in comun ouer in contadi per lo ditto hospitale ponere in comun nostro denari a prode debia lo comun nostro esse denari de imprestito che assignar si vora ouer che incontadi volesseno esser posti come e ditto, tuti acetare et turre fin alla detta summa de yperperi X milla a prode al modo ditto e con la detta condicion che may leuar non si possino del nostro comun.

Firmatum per 118 contra II

Nono: Et azioche piu segretamente et destramente abiano ardire le persone de portare al dicto hospitale le creature che non siano cercate ne apostate, complite che sia l'ospitale se debia fare cruda publica che nesuna persona di qualuncha condicion se sia olsi ne presumi alguna persona la qual de di o notte, occultamente o palesamente, con lume o senza lume andasse et portasse cohoperto ouer celato alguna creatura ouer cosa al ditto hospitale in ditto ne in fato dirli ne farli contrasto ne impazo alguno, ne dimandarli ne cercarli de alguna cosa, sotto pena a zaschun chi contrafacesse et per ogni volta che sera contrafatto, de star doi mexi nele preson di sotto. E che li detti officiali del ospitale abiano piena libertate sopra zio de inquirere et procedere come ad essi meglio parera.

Firmatum per CXVIII contra II

Decimo: Li officiali del detto hospital azioche le cose d esso meglio vadano et piu dretamente siano recte et administrate siano tenuti et debiano ogni anno rendere raxon alli officiali dele raxon del comun de tuto quello sera per loro facto et administrato et a loro man peruenuo. In conseio grande se debia fare tre zentilomeni officiali del ditto hospital per angaria tanto sopra lo edificare per lo modo detto lo hospitale quanto regere et governare li beni et intrade d esso et fare mutare et ogni altra cosa come et quanto sopra e detto. Lo officio de i quali debia durare vno anno et in cauo del anno altri se debia fare veramente sempre vno deli vecchi officiali rimagna con li altri doy che vignerano de nouo facti per piu loro information in pratica. E questo prouidimento sempre et ordinamento si possa coregere, emendare, cassare et ad esso aconzare et diminuere in tuto e in parte per la mazor parte deli consegli.

Firmatum per omnes

Literatura i izvori

1. Jeremić R., Tadić J.: Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika II. Beograd, 1939, pag. 199—217; — 2. Jeremić R.: Zdravstvene prilike u jugoslavenskim zemljama do kraja XIX veka. Zagreb, 1935, pag. 71—72; — 3. Marinković B.: Jedna važna socijalna ustanova starog Dubrovnika. Dubrovački liječnik, 1933, Dubrovnik, pag. 23—28; — 4. Milinković Iv.: Nahodište u Dubrovniku iz 1432. god. Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture. Zbornik, Beograd, 1964; — 5. Glesinger L.: Usmeno saopćenje; — 6. Kačić P., Šundrica Z.: Zdravstvena služba u Dubrovniku po izvještaju apostolskog delegata Giovanni Francesco Sormanina iz 1574. godine. Acta Hist. Med. Vet. Pharm., 1973. No. 2, pag. 51—62; — 7. Šupuk A.: Anali hist. odjel. centr. JAZU Dubrovnika. Dubrovnik, 1978, sv. XV—XVI, pag. 321; — 8. Jelić R.: Zadarsko nahodište. Radovi Inst. JAZU Zadar, sv. X, Zadar, 1963, pag. 215—217; — 9. Škarica M.: Nahodišta i nahodi u Dalmaciji s osvrtom na nahode u Zadru (1841—1860) i Šibeniku (1851—1886). Institut JAZU u Zadru, sv. VIII, Zadar, 1961, str. 232; — 10. Hist arhiv, Dubrovnik: Liber viridis cap. 252, pag. 103; — 11. Stanojević V.: Istorija medicine. Med. knjiga, Beograd—Zagreb, 1953; — 12. Istorija naroda Jugoslavije. Knjiga I. Beograd, Prosveta, 1953.

MORE ABOUT THE OLD DUBROVNIK FOUNDLING'S HOME

Erich ROSENZWEIG

Dubrovnik's social and charity conscience wah the virtue of the people in this »free city«. As it was customary for that time that illegitimate children were abandoned and thrown mercilessly in the streets. Dubrovnik's aristocracy contemplated to end this evil by finding a solution to help such children and remove such inhumane rejecting and abandoning of small creatures. Because of human attitude towards such children the City Council all 123 members of aristocracy had their session in 1432 and unanimously voted for the foundation of a charity hospital »ospitale della misericordia«. Together with this decision was brought the regulation extensive and firm about the foundation of foundlings-home, its localisation, interior set up, organisation and other important points which werw all in »ordo et provedimentum hospitalis pro creaturis quae abjiciebantur inhumaniter«. According to the decision of the City Council the old house from Jacomo do Cotrugli was bought and urgently adapted. The house was equipped with two wheels »ruote« on to which were brought children day or night abd without the disturbance by anybody under penalty of imprisonment. After leaving a child on such wheel, the wheel was turned secretly towards the inside of the establishment and so were the children brought in without knowing who brought them. The children were christened there and fed by nursingmothers and brought up to age six by staff of »foundlings-home«. This human institution was supported by state, commoners, donations and legacy. This social insitution had done lots of charity and after many peripetia and changing places was closed in 1927. But the first old house which can be seen today in the Zlatarić street still has got cut in rhe stone David psalm of charity.

To this work are enclosed two pictures (photos) of the first old »Fondlig's home« and copy of the original Latin-text of the decision brought by the City Council in 1432.

O UTICAJU SPISA IOANES-A PLATEARIUS-A NA POSTANAK TERAPIJSKIH ZBORNIKA SRPSKE SREDNJEVEKOVNE MEDICINE

Relja V. KATIC

Uvod

Razvojni put srpske srednjevekovne medicine bio je isti kao i svih grana naše kulture. Ona je beležila svoje uspomene i krize, zavisno od političkih i ekonomskih prilika u kojima je živeo srpski narod. U povoljnim prilikama ona je cvetala i išla ukorak s tadašnjom evropskom medicinom. Suprotno ovome, u teškim zbivanjima koja su zadesila naš narod posle pada srpskih srednjevekovnih država do njegovog ponovnog oslobođenja ona je tavorila, a bilo je vremena kada praktično nije ni postojala. Sve ovo uvećavalo je tragediju našeg naroda, jer je on bio lišen svake medicinske pomoći, pa makar ona bila s gledišta savremene medicine i nekorisna. U ovakvim prilikama zabeležena terapija u priručnicima za lečenje naše stare medicine predstavljala je jedinu mogućnost od koje je on mogao očekivati medicinsku pomoć. Zbog toga je naš narod imao veliko poverenje u njih, pa ih je zato i ljubomorno čuvao. To su bile knjige za lečenje napisane na njegovom jeziku koje je on nosio sa sobom tamo gde ga je zla sudbina bacala, pa ih zato nalazimo ne samo u starom kraju, već sve do Sent-Andreje i Stolnog Beograda. Kao velika dragocenost, ovi priručnici predavani su potomcima u nasleđe. Narodni lekari prepisivali su njihove dotrajale stranice i tom prilikom ponekad menjali sadržinu starih recepata i ubacivali nove. Pošto su to bili priručnici iz kojih se naš narod jedino mogao lečiti, onaj ko ih je imao uživao je i veliki ugled u svojoj okolini.

U našim ranijim radovima iz ove oblasti spomenuli smo da se nazivi nekih recepata kao i materija medika ovih zbornika često puta ne razlikuje međusobno i da se zato dobija utisak da oni predstavljaju prepise iz jednog te istog izvora. Ovde želimo da spomenemo da je to bilo samo jedno opšte zapažanje, jer se tada u detaljnije analize u vezi sa ovim pitanjem nismo upuštali.

Da je naše gledište ispravno, ovde ćemo navesti nekoliko primera iz nekih starijih i novijih prepisa srpskih srednjevekovnih terapijskih zbornika. Tako npr. recept br. 10 iz **Hodoškog zbornika** (Ot živine) glasi ovako: »koren ot v'lčje job'lke, izmi ga sedmišti s vodom i potom posuši i s'tr ... smjesi s medom i stvori ga ... i položi v ranu« (1) odgovara receptu br. 11 (Ot živine) **Dečanskog zbornika** (»uzmi korenje ot vučuje jabuke ... umi ga dobro sedam puta s vodom i osuši ga dobro ... smesi